

הוצאת "אמנות" : ניתוח ספריה מהיבטים היסטוריים וביבליוגרפיים / גליה כפר

תקציר

הוצאת "אמנות" הייתה אחת מהוצאות הספרים החשובות והמשפיעות שפעלו בארץ בין שנות ה-20 לשנות ה-60 של המאה ה-20. את ספריה הראשונים היא התחילה להוציא לאור עוד בחו"ל, ועברה לאחר מכן לארץ ישראל בתקופת המנדט, ספרים עבור ילדים ובני נוער, הן ספרי קריאה והן ספרי לימוד, אשר שירתו את מערכת החינוך של היישוב היהודי לפני ואחרי קום המדינה ואחריה.

מחקר זה מנתח את הקורפוס המלא של הוצאת "אמנות", הכולל 1159 ספרים ו-75 כותרים נוספים שהודפסו בבית הדפוס של ההוצאה. המתודולוגיה המחקרית מתבססת על גישת "ספר וחברה" (Livre et société), שלפיה ניתוח ביבליומטרי של אוספי ספרים משמש כלי לחשיפת מגמות סוציו-תרבותיות ומשקף את פני החברה והקוראים בתקופה הנדונה. לצורך המחקר נבנה מסד נתונים מקיף, שבו קודד כל ספר על פי פרמטרים מגוונים: סוגה (מקור/תרגום, לימוד/קריאה), זהות היוצרים (מחברים ומתרגמים, גילם ומגדרם), נושאי הספרים ושפות המקור. הנתונים עובדו, תויגו ואוחדו באמצעות פלטפורמת OpenRefine כדי להבטיח אמינות מחקרית, ולאחר מכן נותחו סטטיסטית. ממצאי המחקר מציגים את "אמנות" כהוצאה בעלת אג'נדה חינוכית-לאומית מובהקת, ששמה לה למטרה לעצב את דמותו של הדור הצעיר ביישוב העברי. ניתוח התכנים חושף התמקדות נרחבת בשפה ובספרות העברית, בהיסטוריה יהודית ובידיעת הארץ. הדבר בא לידי ביטוי בדומיננטיות של מקראות, ספרי דקדוק, ספרי היסטוריה וסיפורים המתעדים את המפעל הציוני. גם בתחום הספרות המתורגמת ניכרת יד מכוונת: ההוצאה העדיפה לתרגם יצירות הקשורות לתולדות ישראל, או ספרות הרפתקאות המדגישה ערכי חלוציות ותעוזה.

מבחינה כרונולוגית, שיא פעילותה של ההוצאה נרשם בשנות ה-30. לאחר קום המדינה (סוף שנות ה-40 ושנות ה-50) חלה התעוררות מחודשת בפעילותה, אך בהיקף מצומצם יותר בהשוואה לעבר, ולקראת סוף שנות ה-60 דעכה הפעילות והסתיימה. בהיבט הסוציולוגי, בולטת תת-ייצוג משמעותי של נשים בקרב המחברים והמתרגמים, למעט חריגה מפתיעה בתחום ספרי המתמטיקה. כמו כן, ניכר כי מרבית היוצרים (למעלה מ-400 איש) היו צעירים בגילם. עוד עולה מן המחקר כי בניגוד להוצאה לאור, בית הדפוס של "אמנות", שפעל בעשור הראשון בארץ, לא שימש כלי חינוכי אלא פעל כגוף מסחרי לכל דבר, תוך הדפסת חומרים מגוונים עבור גורמים חיצוניים, ובכך היווה עוגן כלכלי לפעילות ההוצאה.

מספר מערכת: 9927243714605776